Як і для більшості рослин, структура цьому будинкові була потрібна лиш для того, щоб утримувати властивості, що непомірно перевищують можливості самої структури. Властивості ж будинку мали свої властивості. Найсуттєвіша та, що їх справді треба було втримати. Властивості зсиха лися, гасли, ховалися і чаїлися на всіх поверхах, стрихах, у пивницях, на сходах, підвіконнях, балконах, дахах і піддаш шях. Вздовж ринв і слідом за паркетними дощечками. Потрібне зусилля, щоб оживити ту чи іншу, потрібне зусилля, щоб навіть встежити за ними, втримати у голові їхні топографію, періодичність і циклічність.

Кімнати нав’язували повади. Полин ріс довкола дому і терся об стіни, стираючи стіни, натираючись стінами. Виноград поменшував балкони, ґрона самі себе чавили, па даючи з висоти на кам’яний настил, фарбуючи його нафіо летово.

Будинок з’єднувався наскрізь послідовністю внутрішніх вікон; при сприятливому сходові чи заходові сонця і мудрому розміщенні дзеркал крізь нього можна проглядати, як крізь бурштин. А за будинком починалися горби. Стежка повз будинок вела у виноградники, зіпсуті ожиною. За ними були гори. Але їх не видно ні з вікон, ні з моста. Вітер завжди дув звідти. Між вікнами мусили лежати коци, під дверима на балкон — старі плащі. Вранці в їхніх кишенях, складках, за коміром набиралося досить найдрібнішого снігу, з якого власне і складається вітер і який проникає навіть у тріщини на склі. Щоб не вистудити будинку остаточно, треба почи нати палити в печах ще затемна, починати з найхолодніших порожніх кімнат.

До моста треба було виходити сходами, котрі починалися недалеко від дверей, сходами в бік горбів. Тоді вертатися мостом до будинку, минати його на рівні вікон другого поверху і йти далі. Яр з коліями на дні відділяв будинок від кінця міста, міст сполучав кінець міста з будинком, горбами, виноградниками і коротшою дорогою в гори. Колія прова дила до кар’єру. Колись можна було просунутись між пере хрестями металевих конструкцій і зістрибнути з моста просто в пісок на

платформі, коли поїзд їхав звідти: поїзди їхали до вокзалу скоріше, ніж трамваї через ціле місто. Тепер пісок перестали копати, там вже було озеро, колією не корис тувалися від літа. Але різні залізничні ліхтарі, переважно сині, на дуже низьких стовпчиках, щовечора засвічувалися вздовж колії. У їхнє світло потрапляло розгойдане протягом бадилля — рештки останнього покоління висіяних поїздами нетутешніх рослин, випадкових ефемерів одного сезону, позбавлених спроможності розмножитися, втрачених видом на цьому насипі. Побільшені їхні тіні рухалися на схилах яру, і здавалося, що самі стебла і порожні плоди коробочки поспиняли поїзди.

Дорога до будинку дивовижним чином співпадала з послідовністю переліку умовних позначень у леґенді топо графічної мапи міста:… одноповерхові будинки з садами, залізничні колії, яри, поодинокі будівлі, виноградники, поодинокі дерева… Поодиноким деревом була араукарія. Вона росла у кошику посеред кімнати Северина у будинку на горбах (поодинокі будівлі, виноградники) кількадесят років і ніяк не могла бути врахованою топографами.

Сніг падав, але затримувався лише у холодніших місцях — на згинах дерев, на мості, на пуделочках маку. Сніг зробив територію кімнатною. Руці в такому снігові навіть не відразу холодно. Сліди на мості протискалися аж до мокрих дощок, попіл не лежав, не міг влежати на нерівній поверхні снігу, так багато вологи, надлишкової у снігові, проривалося у попелові структури, розмивало їх і затягувало, вже розчи нених, у пори снігу сірими пасмами. Сніг робить зиму невід чутною, вона минає, не надаючись до запам’ятовування, пригадування, відтворення в уяві. Це ознака пір року. Тому вони не нудні. А досвід попередніх зим лиш натякає на те, в чому треба переконатися ще раз.

Всередині грубого плаща Маркуса ще трималося повітря, захоплене у помешканні Северина, плащ переносив повітря з місця на місце, Християн відчув його запахи, коли Маркус розщепив верхні ґудзики, витягуючи з кишені дві сиґарети. Брати Млинарські завжди викурювали по сиґареті, зупи няючись на мості, коли верталися від Северина.

Християн губами зрозумів ґалуаз у поданій сиґареті. Дорогою до гір проїхав тягач, освітливши Маркуса нажовто; Северин зміг би бачити тіні на клаптях снігу, якби стояв за ними; вітер розривав цілість кругообігу, вихоплюючи порції диму з рота; світло у Севериновому вікні згасло якраз тоді, коли тягач заїхав за горб, ніби вікно було однією з фар, стало темно, араукарія при вікні у Северина втратила колір і виділялася дуже детальним чорним галуженням, було зрозуміло, що у кімнаті ясніше, ніж тут, можливо, місяць світив понад горбами.

Млинарські відвідали Северина перед операцією. Вони залишили йому томограму мозку, на якій пухлина була безсумнівною. Северинові томограма нагадувала мапу наплутаного рельєфу, а пухлина виглядала на ній як пляма озера. То могла бути також не мапа, а аерознімок: з висоти видно, що озеро напирає — досить широка смуга попри берег була зовсім мілкою, ледь затопленою, а найближча до води вже осунулася, мало не простувала до озера. Християн детально показав, як дістанеться до пухлини, де пройдуть розтини, а Маркус мав остаточно переконати Северина у конечності завтрашньої операції. Хоч сам він не погодився би позбутися доступу до додаткового світу, уможливленого Севериновою хворобою, — час від часу новоутвір натискав на окульомоторний нерв, око не могло виконувати тих безперервних мінімальних рухівпереходів, рухівдоторків до всіх точок баченого у даний момент (а саме ця властивість є здатністю бачити бачене), око завмирало на довший час в непорушності, фіксуючись на елементарних ультраструкту рах візії, і все, крім цієї ультраструктури, ставало стертою плямою, потім око переповзало на іншу мікроструктуру; таким чином Северин цілими годинами чи днями — скільки тривали напади — не бачив нічого, крім найменших складових, не більших від фактично одноразових точок зору; це нагадувало принцип використання бінокулярного мікроскопа для розглядання будови квітки чи зрізів у морфології рослин — ультраструктури не так побільшуються, як стають самовартіснішими, вирізняються з подібності, займаючи все поле зору, відокремлені від аналогічних, через визначені і означені. До того ж додавався ефект розірваної генези — більшість поступових кадрів пропущено. "Птаха",

— сказав Християн, коли зображення араукарії на фіранці дістало червонаве тло, з’їхало трохи вбік, потім зупинилося, вернулося на місце і не переставало вібрувати через прояснення і затемнення тепер вже невиразного жовтого освітлення з глибини кімнати; Маркус подумав, що добре мати стільки спільного досвіду, щоб достатньо було такої риторики. Це Птаха зайшла до Северинової кімнати, підпалила сірником якогось старого листа, щоб запалити під піччю. Тепер вона буде, чудернацько складена, тулитися до печі, аж поки та, щойно вихолоджена вітром з гір, достатньо не нагріється, незважаючи на те, що спочатку піч захолодна, а при кінці буде загарячою для дотику. Посеред ночі Птаха буде палити ще раз, в часі неспання вона, як рослина, вміє не рухатися і не нудитися, бути стільки, скільки треба, можливо, їй просто необхідно набратися тепла, щоб перебути потім якесь тривання. Птаха ще молода і дуже гарна, вона подібна на піщаний берег озера у сосновому лісі. Але вона цілком глуха і тому не могла навчитися тутешньої мови. Вона оселилася на піддашші у будинку, де мешкав Северин, ціле літо й осінь збирала різні ягоди і говорила слова мов з багатьма голосними. Северин назвав її Птахою. Спочатку Птаха приходила до Северина, щоб забирати рештки рослин, які не надавалися до гербарювання, а коли він захворів і все частіше бував безпомічним, тратячи орієнтацію, випадаючи в інший простір і час, Птаха заопі кувалася ним. Коли ж все було нормально, вона тільки пильнувала печі, а влітку дбала про виноград на балконі.

Часом Птаха проказувала Северинові якесь довше речення. Тоді він запам’ятовував його і повторював Маркусові — виявляється, що Птаха говорить поестонськи, незрозуміло, як вона опинилася аж тут, у горах, і Маркус міг хоч щось перекласти за антикварним естонськонімецьким словником, відразу тлумачачи з німецької. До речі, то вона сказала, що те, що минає, не є минулим, поки пам’ять шкіри і згинів відчуває минулі дотики; і ще те, що життя ніколи не буває замале, в будьякій тривалості воно є повністю, недостатньо часу буває лиш для того, щоб навчитися так відчути (точніше вони перекласти не могли).

Християн викинув недокінчену сиґарету, вона зачепи лася за якусь конструкцію моста, жар розсипався багатьма іскрами, котрі погасли ще швидше, ніж мали б, кожна прибита іншою сніжинкою. Християн Млинарський не мав права охолодити руки і мусив виспатися перед операцією.

Северин не спав. Він сидів на підлозі, десь посередині між араукарією і піччю. Відбитки рухалися на стулених повіках. Птасі захотілося бути коло нього. Вона знала, що цим допоможе йому і сама переживе сильніші відчуття, знала, що кероване усвідомлене думання про Северина збурить несподівані позадосвітні візії і відчуття прожитого нею його досвіду.

Внутрішній світ людини — те, що тепер на внутрішньому боці повіки. І це найбільше наближує людей до рослин. Бо найсуттєвішими є кількість і склад світла, що потрапляє на її зовнішній бік. Самоусвідомлення залежить від освітлення. Тому Птаха сіла так, щоб одержати таке ж світло, як Северин…

…

…

жовті плями із вгнутими краями розходилися від середини під натиском плавних фіолетових тріщин, які розросталися, струмілі і міняли керунок течії, часом потік фіолетового ставав блідішим, і було видно, що він тече руслом, утвореним дуже гострим і крихким шаровим камінням, повикладуваним якимось ламаним і погнутим геометричним орнаментом;

почався вітер, жовті плями попливли до середини, вітер дув із чотирьох боків з однаковою силою, плями втрачали колір, ставали сірими, посіченими рухливими білими дірками, тілові важко було втримати горизонтальну рівно вагу, голова постійно переважувала,

туди допливали все нові і нові поштовхи рідини з такою силою, що аж стінки капілярів боліли від надмірного розтягу, Северин повернувся на спину і опинився під плямами, вітром, опускаючись вниз аж до опори;

насправді земля — це те, що можеш охопити тілом, всі поверхні поруч можуть собі вигинатися, гойдатися, пере хилятися, навіть твоя земля, зачепившись за розхитані пло щини, буде опускатися, повертатися і крутитися — все ж її не втратиш, вона тебе не скине, а буде тримати і втискатися в тіло; тоді його можна відпустити, і тіло, впустивши на своє місце землю, розтечеться мандрівками в глибини, розкинуті руки нема потреби повертати долонями до землі, бо й зовнішнім їхнім боком бездоганно відчуваються найменші деталі і найтонші дотики;

щільний, недоступний ґрунт, кількадесят дрібненьких камінців, які більше чи менше злучені з ґрунтом, дуже довга, але притиснена до землі тонка бронзова і вибілена колиш нім снігом трава, на ній луски епітелію, відмерлі, але нанизані в тих ділянках, де колись була верхівка;

Северин обгородив те, що щойно було під рукою, доло нями, притиснувся лицем до загороди і пожив там кілька секунд, перейшовши все від краю до краю стежкою, зали шеною мурахою;

стежка вивела його на підніжжя величезного схилу, площина якого займала все поле зору, було зрозуміло, що весь цей схил розмішений вже в субальпійській зоні — ніяких дерев, ніяких кущів, лиш цупка низька трава, і на ній понищені острови чорниці, також низької, хоч і дуже старої, він озирнувся і побачив, що стоїть на кам’яному вирості схилу, що схил триває ще далеко вниз, а тут — лише його згин;

поверхня схилу розмежовувалася потоками, які почина лися десь нагорі, він побрів ними проти течії, переходячи з потоку на потік, туди, де було б менше води, — потоки захаращені жмутками обірваної трави, потоки по плитах, сходах, потоки, перегріті сонцем, потокидороги, які

не вгамовують спраги, а роз’ятрюють охоту пити з них ще, ставши перед водою на коліна у воду й опустивши в неї ціле лице, тоді вода стає відразу солонішою від змитого поту, і нема потреби втягувати її губами, бо вона сама перетікає через губи, затопивши всі русла рельєфу губ;

земля позбавлена неба, бо на такому схилі все, що не лежить на самій землі, вже у небі, небо треться об поверхню, перед самим верхом Северин відчув, як товща іншого повітря перелазить зза гори і котиться площиною, обмо туючись обривками знайденого вже на цьому боці запаху, з такою силою, що він не зміг втримати всього, що було всередині, його внутрішність видулася, вітер висушив най меншу вологу всередині тіла, і неможливо було ні відчути щось, крім цього, ні навіть про це подумати;

через нерівності поверхні і величезний внутрішній напір від лави відривалися окремі шматки, які відразу форму валися у кулі різної величини. Спочатку вони були липкими і захоплювали все, що трапилося на схилі, — воду, каміння, лишайники, крильця занесених сюди вітром померлих комах, Северинові слова і різнокольорові плями, потім, не втрачаючи, а набуваючи швидкості і об’єму, тверднули від периферії до центру, — як вакуолі, неймовірно соковиті ягоди, як грудки вишневого клею, нарешті, мов бурштини;

бурштини скочувалися донизу і збиралися у досить вели ку купу, вона постійно перебудовувалася, бо падіння кожного згустка зрушувало десятки тих, які вже щойно десь примостилися, слова всередині бурштинів ніяк не встигали укластися в якісь сталі послідовності: вони витворювали незаконні сполучення, які раптом уможливлювали речі, про які просто неможливо було подумати через риторичні перешкоди;

Северин почав виловлювати хоч щось знане з досвіду: як великі літні квіти, зрізані і поставлені у воду, охолод жують кімнати, як відганяєш ворон, біжучи до киненого ними до каменя горіха в місці, де горіхових дерев нема взагалі, як фари нічного авто освітлюють осінні дерева повз

дорогу й очі котів, що сидять на дереві, як злазити і вилазити на високий балкон виноградом, відрізняючи живі гілки від мертвих, обрізаних, які ще чимось тримаються стін, як не можеш позбутися переживання чиєїсь тонкості на пальцях, навіть притискаючи їх один до одного з усієї сили, як пара з горнятка розмочує шкіру над губами і відновлює запахи випадкових ліжок, в яких засинаєш вбраний, як впиваєшся одним ковтком коньяку, тримаючи його надто довго на слизовій у роті, від надміру алкоголю піднебіння затерпло, судини набубнявіли і випнулись у порожнину рота, язик, здивований зміною рельєфу, обмацував піднебіння раз за разом, не зважаючи на шалений спротив Северина;

щоб спинити незворотні зміни середовища, Северин почав ловити і запихати до рота кульки вишневого клею, які прокочувались повз нього ще не надто обсохлими, йому злипалися пальці, губи, він рухався, наче полював на молів, роздушені згустки клейковини натягалися тоненькими нитками, котрі видовжувалися ще більше від провисання, незабаром мережа прозорих волоконець з’єднувала губу з язиком, всі пальці між собою і кожен — з губами; клей прилипав до всього, чого лиш торкався Северин, і плетиво множилося, творячи павутину, густі фарби, хитромудру антену, систему смоляних судин на зрізі сосни, плутанину химерних вузлів чи схему залізничного сполучення довкола великого європейського міста, сфокусовану тінь тонкого крила жука або лабіринти дактилоскопії;

той клей виявився якимось органічним слизом, напевно, перенасиченим розчином гормональних сполук, тисячі різнокольорових і найвишуканіших за формою пилкових зерен, спор, обірваних тичинок, кісточок роздушених ягід і уламків потовчених сухих плодів обсідали сітку щільною одношаровою обгорткою, протискаючись один поміж од ного і захоплюючи найменші вільні відрізки;

багатоколірна суміш галужень гойдалася, вигиналася і провисала, стягувалася і розтягалася, злучалася між собою у нових точках;

стінки насіння набрякали, вбираючи найменші порції вологи, випускали корінці і ризоїди, починали ділитися верхівкові клітини, накладаючись на спотворені контури прорваних стінок, зелені конуси, нитки не витримували тягаря, прогиналися ще більше і рвалися, обривки або з силою притягалися до місця прикріплення, або ж вільно гойдалися, пружинили, як часом тягарці на годинниках, скручувалися у спіралі і клубки, струшуючи проростки;

Северин не знав таких рослин, це означало, що він не був у цьому місці; флористика була для нього радше не порятун ком від хвороби, а системою орієнтирів, як насамперед орієнтирами є у містах всі ратуші, опери, лазаріанни, доміні кани, бернардини, юри і редемптористи;

він сам був ніби паном флористичних реєстрів і одно часно найчастіше повторюваним пунктом реєстру;

хвороба заводила його у паралельний світ рослинних ультраструктур, змушувала до погляду, схиленого до рівня рослин, листок, пагін чи квітку він розумів як ландшафт, а безконечна мінливість аналогії рослинних ультраструктур, — часто рослина від рослини відрізняється більше, ніж рослина від нерослини, — дозволяла орієнтуватися у макроланд шафтах в часі хвороби, коли поле зору зводилося до дискрет них структур;

за кількома зафіксованими морфологічними структу рами Северин визначив флористичну комбінацію, яка є неповторною ознакою місця, він не тільки далі залишився провідником, а й став найціннішим для всіх, кого треба було привести до якоїсь рослини, він почав працювати з ботані ками, фармацевтами, зільниками, гербаристами, квіт никарями, фотографами, флористами;

територія його мозку була субстанцією, де рослини існу вали у невластивий їм спосіб, — зібрані разом, названі, визначені; Северин належав їм, як і вони були його просто рами свідомості, ландшафтом

його свідомості; ландшафт — це певна форма досвіду, Северин не знав, де він і що далі робити, нитки застигали, вбудувавши його у непорушний каркас, скручені у спіралі обривки розпростовувалися, твердли і розліталися у різні боки, мов стріли, обмотані різнокольоровою волічкою, проростки випускали бруньки, і з них протискалися пелюстки високогірних квітів — перенасичені яскравими піґментами і вкриті пухом, Севе рин опинився всередині квітучої сфери, ніби заплутався у різдвяній ялинці чи побільшеній схемі клітини;

він знав, що таким квітам можна беззастережно довіряти — цибульковим, опушеним, з похилим стеблом, асиметрич ними квітками, різким кольором і короткочасним цвітінням, але шпильками вже бігали мурашки, вони поїдали пилкові зерна і просвічувалися фіолетово, жовто, оранжево і бордово, вони перелазили на Северина, накреслювали лінії своїх доріг слідом кислоти, немов витравлювали сецесійне тату у вигляді довжелезних плавно вигнутих стебел, до того ж конструкція нагрівалася зсередини від надміру обміну, синтезу і розпаду, аж зеленаві випари ставали очевидними, пахло випраженими сильнодіючими речовинами, і крапель ки соків осідали на легенях;

Северин подивився на себе ззовні, розмістивши точку зору трохи вище на схилі, — він виглядав птахою, розтягне ною кількома шнурами, або високим, а тому перегнутим у кількох місцях, кущиком трави, зафіксованим у гербарному пресі, він віддаляв погляд догори схилом, над самою поверхнею води у потоці, так, ніби той, що дивився, ішов догори задом, не відриваючи погляду від Северина;

або квіти перешкодили все побачити, або просто було вже задалеко, але коли він обернувся, то стояв на самому зламі схилу, Северин кількадесят метрів перебіг вкритими висохлими парками ісландського моху плитами, не збіль шуючи, але й не втрачаючи висоти, пригинаючись, щоб не дати здутися, і вбіг у хмару, яка починалася майже над землею, він ліг на камінь і подивився у шпару між краєм хмари і землею — зміна масштабу не порушила пропорцій: дно хмари було небом, рельєф плити — неправдоподібним лісом лишайникових

наростів і зібраною у заглибинах і тріщинах дощівкою — досконалим, аж інстинктивним, але недоступним ландшафтом, шпара нічим не закінчувалася, було дуже тихо, тільки десь у глибині внутрішнього вуха чувся ритм, який співпадав то з тертям плеври, то із силою стулювання повік, а від інтенсивності вдивляння мінявся лиш відтінок сірості хмар — від блискучобілого до мутного, ледь підсвіченого з глибини цитринового, хмари безпосеред ньо натискали на спину, якщо лежати на животі, і їхня поверхня могла вважатися такою ж опорою, як і земля, погляд розчинявся в абсолютній неозначеності хмар, голову можна повернути так, щоб здавалося, що лежиш на необме женому нерівному дні снігового згромадження, кульчик охолов найшвидше і студив сухожилля на шиї;

на землі залишалися тільки три кольори — зелений, бронзовий і чорний, але хаос їх комбінацій і дифузій творив такий галюцинаційний багатокутник, який переходив усі стадії клітинного поділу, що оптична пам’ять ока відтво рювала його ще кілька секунд після того, як око дивилося на щось інше — хмари, долоню, внутрішній бік повіки;

небо і землю з’єднувало всохле і порожнє бадилля щавлю, яке не знати де починалося, а де закінчувалося, бо однаково могло належати обом межам, навіть напрям сповзання прозорих конденсованих крапель води, котрі, мов лінзи, побільшували неживі грані стебла, нічого не означав — вони могли притягатися, а могли витискатися однаковою силою;

Северин сперся на лікті й схилився лицем над калабанею дистильованої води у кам’яному заглибленні із складною лінією берегів (затоки, урвища, мілини, фйорди, вигини, півострови), мохи і лишайники віддзеркалювалися в ній величезними деревами, гущавиною неправдоподібного саду, й озеро, незважаючи на розміри, відділяло все від усього, лиш озера вміють так відрізняти фраґменти свого побережжя один від одного;

від шорсткого каменя і сухого, здатного розтертися на порошок лишайника лікті обдиралися, як від простирадла, Северин розглядав ландшафт з озером і розумів, що він його добре знає, принаймні його типологію, і якісь несподіванки можна порівняти хіба з тим, як тіні від рухливих хмар спотворюють топографію гірських хребтів або як від надміру денного дощу злилися дві калюжі, і вночі вступив у воду там, де її ніколи не було (бо ж калабані не змінюють від дощу до дощу через незмінність підстав): усі ці варіативні ряди не впливають на впізнавання, як порізи не переінакшують ліній долоні;

ландшафт з озером не тільки допускав розміщення в собі елементів Северинового досвіду, а сам, виявляється, був головним мотивом усіх спогадів про досвід і всіх снів про переддосвід;

неможливо пригадати себе однаково двічі, за винятком кількох ландшафтів, які переслідують, на яких відкладається базовий досвід, відіграються всі війни уяви, де стаються визначальні висновки, переховується ностальгія за невиб раним, і живеш так, ким є насправді, весь досвід зводиться до пізнання цих ландшафтів, а ландшафти стають самим досвідом;

досвід ландшафту є зовнішньою, вивернеою назовні частиною генома, яку можна дотворювати, досвід — спосіб пошуку мутацій, спосіб ризику наражування на мутації, різноманітність світу, що вміщається в одному житті, є тими кількома ландшафтами, на які наважуєшся, вони ж диктують спосіб думання, а спосіб думання — це доля;

вода у ямці досягала деяких пучків ісландського моху і геть розмочила їх, від цього мох став бруднозелений і драглистий, окремі обриси аж розлазилися, від нього по воді вилися стяжки бурого настою, поступово осідаючи і розчиняючись у дальших пластах води, Северин не знав іншої істоти, чия школа мала б для нього більше значення, і торкнувся нурту, найбільше ураженого антибіотиками моху;

після кількох ковтків його пройняла така гіркість, що на хвильку аж затиснулися судини, коли ж кров таки проштов хнулася, то руки тремтіли і зсунулися контури баченого, гіркість проникла у найдальші закапелки тіла — якби тепер полизати плече, стегно чи пальці, все було б дуже гірким, гіркість була, мов чорний колір, — відсутністю і сумою усіх можливих смаків;

гіркість уможливлює відчутність усіх шарів власного тіла — стислого і розпертого одночасно — аж до крайніх точок у всіх напрямах, цим досвід гіркості аналогічний досвідові холоду, болю чи хвороби;

Северин дуже хотів покурити — смак куріння залежить від стану піднебіння, тепер сиґарета була б солодка, куріння — це гра, елемент люті, який мусить бути у біографіях болю, холоду і хвороби, котрі не допускають гри;

то окремі біографії, бо вони не вбудовуються у загальний життєпис, хіба лиш згадкою, та зовсім інші правила існу вання (не можна бавитися ще з винятковими жінками, окремими рослинами, озерами, а з гербарієм можна);

він встав, і ноги відразу перемокли, витискаючи воду з купища моху — вода тут не мала кудиінде всмоктуватися.

Северин відкрив очі. Палилося у печі, поруч сиділа Птаха — як завжди у позі, яку годі було відтворити. З араукарії опало кілька сухих гілочок — виносячи сміття, він завжди думав, що живе незвичайно, бо незвичайними є навіть галузочки араукарії у смітнику. Він подивився на годинник — минуло рівно десять хвилин, ще десять лишалося. Птаха, видно, була десь дуже далеко — її лице з закритими очима набуло виразних середньовічних рис. Сиґарети лежали коло ноги на Северинові томограмі. В роті було гірко, як після шкірок молодих горіхів, або ґрейпфрута, або вивару ісландського моху; добре було б закурити, але він мусив спішити, щоб встигнути на те саме місце.

Щойно він побачив томограму — карту свого мозку — і зрозумів, на якім озері він був, він хотів за тих десять хвилин знову потрапити до своєї пухлини, щоб розглянути, рестав рувати хоч трохи з того, що зникло під водою чи розкри шилося від ерозії; для цього треба вибудувати за картою ландшафт околиці від лінії води до найдальших відгалужень мозку, перейтися довкола озера. Потрібне зусилля, щоб позгадувати себе.

Северин змерз у ноги. Він подивився на повіки Птахи — на них висвічувалися відбитки полум’я, і перетиналися тіні складних гілок дерева…

…

…

білі стовбури буків, смердюча рідина на мокрому каштані, гладка і слизька кора перемоченого горіха, ліс вічної осені, археологічні зрізи падолистів, вибілене снігом і висушене, аж бляшане листя останнього шару, анемони, гепатіки мускарії, кальти, пульсатілі, фіалки, сині яри, жовті тіні, розмотування папоротей, найбільше всього можна навчи тися у рослин (небезпосередній досвід);

початкова зелень літа, визначення немає сенсу, випари соків, ознака непорозуміння — алергія, порізані травою руки, запах парків, уперше покошених косаркою, поштовхи інших запахів у розбите вікно гірського поїзда, зелені плями від трави на сорочці, визначення видів за запахом, розтерте в ступці листя, чаї з гербарію (флористичні чаї);

чаї зі смаком різних місць, з позбираних у різних заку тках гербарних екземплярів, місця впізнаються на смак, на запах чаю, нема двох місць з однаковими складниками, рослини — носії понять (а звірі — образів);

небезпосередній досвід, досвід, що будить різні нурти, досвід як ризик зважуватися на небезпеки мутацій, небезпо середній досвід витискається зі всього, навіть з досвіду зайвого, надлишкового, небезпосередній досвід виправ довує трату часу, досвід відсутності досвіду, коли ні про що не думається, можна думати про те, як ні про що не думається (усвідомлення усвідомлення);

довіряти можна слизовим, довіряти можна повікам, те, що відбувається на них, значно важливіше, ніж те, що поза ними, помежування оранжевого поля білими контурами руху поверхні води, хоч озеро далеко, крізь перегрітість альпійської луки проходять гостро і нероздільно пасма холодного повітря, сформовані відстанню між деревами передальпійського лісу, повітря звідти, де багато води, зібране у гущу в одному місці (хоч до озера дуже далеко);

флористичні чаї, позбирані у різних місцях, у кожному з них був, хоча б тому, щоби знайти рослини, потрібні за відсутності архівів, у кожному з тих місць було ще щось, у флору включені думки, уламки досвіду, пам’ять шкіри і постулати слизових, місця міняються тому повільно, а знімки твоїх гір безпомилково означають десятиліття, навіть без врахування змін у техніці фотографування, й означають старість, не пов’язану ні з втратою сили, ні з рівнем досвіду, а лиш з відкритістю і зміщенням донорно акцепторних зв’язків, поняття вічності страшить, натомість є лиш день і є тривання, а суттю будьчого, що так триває, є вже не сутність того, що триває, а суть тривання, часто — співтривання, як з араукарією, між іншим, їй, видно, теж зле, на досвіді араукарії легко зрозуміти, що зелень тільки піниться, лиш відхорує, не стираючи галужень, річних кілець, русла кори і хвостиків, які тримають плід, потреба аналогій крону віддзеркалює на корінь, та аналогії занадто примітивні, хоч справдились у випадку з горіхом, все ж варто прислухатися до асиметрії (короткий час цвітіння ірисів);

короткий час цвітіння ірисів припадає на останні дні у місті перед літом, яке віддається у горах, щодня шукати містом, у маленьких городчиках біля дивовижних копій палаців на вуличках, де цих будинків

аж забагато, вишуко вувати відтінки і конфіґурації ірисів, приходити вночі за картою денних відкриттів і приносити до флакона поодино кі квіти, які за місяць, а може навіть менше — дватри тижні укладуться в монотонний, ледь змінний ряд так, що перший буде зовсім не подібним на останній, пов’ялі квіти забере Птаха, їх розкладе на пелюстки і скомбінує відбиток свого сну, і сни будуть показувати, що насправді є можливим (уможливлюючи неможливе);

хоч до озера дуже далеко, хоч дорога щоразу інша, щоразу інша біографія перед приходом до озера, щоразу інші сам ти і твої спогади, відчуваєш озеро через нахил землі — тепер вона не спиниться аж до найглибшого місця, буде так хилитися, ти котишся крізь досвід, крізь предмети, ланд шафти, віддзеркалення, тіні, які неможливо присипати піском, крізь зарості і водорості, повз придумані тільки що міста і спроби конструювання життєпису, ледь встигаючи переносити ногу за ногою, стрибаючи з одного купища афин і моху на інші, обминаючи, вже повертаючись у леті, гнізда з коштовними крапчастими яйцями птахів, котрі сплять, порозкидавши довкола гнізд недоїджені ягоди, незважаючи на шалену швидкість, розглядаєш найменші ультраструк тури (бо власне за ними можеш хоч трохи, хоч якось орієнтуватися у гонитві, надовго повертаючи голову назад, потрапляєш у коридори, якими просто летиш, долітаєш до отворів, які впускають світло іззовні і щоразу виявляються затісними, надовго зникаєш у цитаделях, блукаючи, влас тиво, у звучаннях і написаннях того, що у цитаделі чи у місь кому ботанічному саді, у цитаделі ботанічного саду (ботаніч ному саді цитаделі);

усвідомлюючи усвідомлення визначника, тексту, ознак, який веде переладнане на визначник мислення, флорис тична логіка ареалу, занесення, експансії, відмирання, взаємовпливу всього на все, реєстру назв, рослини — лиш субстанція для властивостей, в тім числі і вербальних, паралельна лінґвістика, нелатина, еквізетум, сціля, юніперус, крокус, алхімія, цикламен, ціпріпедіум, фрітілярія, арніка монтана, скорзонеля, нечуйвітер (омела);

уможливлюючи неможливе, пам’ятаючи деякі генези, запам’ятовуючи генезу, якої нема, — генезу часу, міняючи долі разом з тими, кого ведеш горами, шукаючи ліки, наркотики, фарби, волокна вітру, підземні джерела, міне ральні води, анальгетики і галюциногени, насіння, корене вища, дороги і обсерваторії, шукаючи озеро, озера і помилки на мапах, місця, де станеться помислене, живі ландшафти переносяться в уяву як основа мозкового ландшафту, а творення уявного ландшафту приводить у незнані місця, які впізнаєш і про які знаєш все, вербальні асоціації виявляються послідовністю конкретного простору, реальні предмети стають символами властивостей, розмістившись у мозковому ландшафті, а ті поростають рослинами з гер баріїв, фотографії фіксують рослини у місцях, де тепер їх вже нема, виробляються звички, не пов’язані з речами, звички стають сенсом і підставою у житті, позбавленому сенсу і підстав, пишуться листи — як втеча від дискурсу, як очікувані відповіді на свої листи, і діалоги відстають від призначених місць прожитого, боїшся звичайної логіки здорового глузду, притлумлюєш пам’ять, щоб не пам’ятати ультраструктур, бо їх стільки, що можеш вигадувати непро житі біографії, знаючи там все, нанизуючи незвичайні занят тя на надлишковий досвід ультраструктур (потреба редук ції);

редукувати події власного життя, власний досвід до фун даментального, до кількох визначальних фраґментів, до того, в чому певний, що було насправді, того, що згадується зразу, чого не можеш придумати чи уявити, бо в тому є якась дрібниця, яку неможливо вгадати, не знаючи, не відчувши, і неможливо навіть вирахувати, який саме тропізм надає відчуття живості всій системі, редукуватися до кількох сцен, ультраструктури яких відразу ж забулися, до жінки, якою є всі інші жінки порізному, до води, без якої неусвідомлено нудишся, до вітру з вигаданим запахом, якого не віднайдеш, до болю, після якого живеш без жодного страху, який потім виявляється кульмінацією твоєї історії, до холоду, який забирав тіло, даючи можливість душі потривати без опори, іти через сад, квітничок на балконі, вихід на хребет, літнє купання, змерзла нічна кава, запах великої кількості книжок, кілька доторків, що змінювали світогляд, осіннє зривання яблук, триматися

всім тілом на скелі, розглядати через мікроскоп будову клітини, забувати слова, приду мувати потаємні лексикони властивостей й ознак, зру шуються і вертаються стіни і стеля у світлі лікарняного нічника, а якась чиста речовина входить просто у вену, а тіні стають тягарями (і відчуття того, що живий, тим силь ніше, чим більша редукція переліку одночасних відчуттів);

миготіли звірі, зникаючи серед рослин, каміння, за стінами і під дахами, у кожній втечі нагадувався хтось із людей, але люди не давали себе розгледіти за припаленими крилами комах, бігом ящірок, сполошеними лиликами, розрубаними червами, ластів’ячими гніздами, рухливими тінями хижих птахів, кротовинням, фантасмагоричними грибами на тілах великих звірів, заклякістю нічних метеликів, тяжких і всипаних пилком. Лишалися тільки сліди: відбитки найдорожчих рис на піску, на снігові, прилиплі тіні, часом спотворені голоси, які будять більше, ніж знімки, знімки, які уява не могла розрухати, відобра ження у мінливій воді, сяйва, тепло від доторків на пред метах, запах, незмінний безліч років, згадалося все сказане, яке на початку дуже пам’ятається, а потім раптом забу вається все разом і відразу, волосся зачіпається об неголені щоки, не співпадають потрісканості губ, долоні вимочуються і розсихаються, як дошки на зверненій до ріки стіні, пучки пальців колючі і дряпають шкіру там, де сходяться сухожил ля, лизати запорошені очі, буття є співбуттям, як лишайники (як омела у ботанічних садах цитаделі); сукупність омели на дереві творить інше дерево, без фенології, вічнозелена конструкція пухлин на голих рисунках дерев є іншим садом, рудиментарні ландшафти, покинені місця, реванш флори, зарослі колії, що огинають місто, залиті неперервними дощами бастіони, нерівне місто, сходи замість вулиць, а вулиці — продовження кімнат, будинкинори, будинки гнізда, щілини, ринви, все з’єднане одним балконом, заборо нене місто, межа, куди вступати не слід, занесені рослини на дахах, сецесійні вокзали, багатоповерхові альпінарії, мости тримаються на вітрі, встигнути вигадати ще щось, що проявиться в тумані, барельєфи між першим і другим поверхом, під вікнами і дверима, ця країна належить тому, хто знає, де у цьому місті росте яка рослина, хто їх описав, повизначав, зібрав гербарій, подумане

розставлене так само, його не можна оминути, мандруючи містом, як цитадель, велику літню площу, вали, чи цвинтар, чи книгарні (багато багато днів передбачає місто);

все починається зі шрифтів, депресія — також конфлікти з дискурсом, контекстом, текстом, шрифти затягують, розмотують, найкраще зовсім не читати, але на стінах тільки ґрафіті, все раптом зеленіє, як сторінка, занадто освітлена сонцем, спочатку візія мутиться, а потім знерухомлюється, знов напади хвороби, знов ультраструктури, паралельний світ, але брак рослинорієнтирів, блудиш, як дивитися крізь светер, обмацувати найтонші лінії лиця через волосся, як топографія замоклих стель, класифікація жилкування і обрису країв листка, берег річки, де саме каміння, і кожен камінь треба відрізнити (а пам’ятаючи каміння, можна вигадувати береги);

вигадувати досвід, біографії, хроніки і географії життя, не знаєш, що було насправді, бо знаєш забагато з того, з чого все укладається, і принципи складання, не бути певним, чи відмерз таким самим, що й перед тим, як дуже змерзнути, не переливати горілки з рота в рот, не торкатися до дуже довгих і змокрілих м’язів на спині, не перевертатися на снігу, не доливати трішки молока до кави, не лікуватися ґлінт вейновими інґаляціями, не вміти говорити іншими мовами (не дочекатися озера);

треба було стрибати вниз, отвір вивів на маленький піщаний закуток, між двома скелями піщаного берега, пісок був дуже мокрий, багато разів вимитий;

Северин не міг перевести погляд і бачив лиш те, що минало крок за кроком — рельєф піску, котрий виглядав як гірські пасма і масиви, піднята земля, згладжені камені з глибокими порами, порожні мушлі слимаків, вибілені гілки і обривки коренів, неймовірні скуйовдження відмерлих водоростей, намокле насіння, різнокольорові плями най дрібніших лишайників, що почали вже завоювання голого берега;

він йшов уже водою, вода сягала півзросту, вона була невідчутною, такою ж теплою, як повітря, а ландшафт дна нічим не відрізнявся від берегового, далі почалися дуже довгі і широкі водорості, Северин вже не бачив дна, не міг роздивитися — що там, напевно — незмінна територія тривала, хоч місцями здавалося, що крізь зарості просту пають контури якихось побудов, він набрав повітря і пірнув, майже відразу випустивши все з легенів, щоб сягти якнай далі;

він не буде випливати, обірве хворобу на тій глибині, де ультраструктур уже не може бути, там, де форма води неподільна, вода ж була така прозора, що далі від поверхні зовсім не ставало темніше, тут сонце, ніби очі прикриті, і видно тіні без підстав, тіні від хмар, від проміжків між хмарами і переміщень струмів у кількох площинах, зсуви квадратів, накладання, перфороване тло, просвічені пласти, рухливі зчеплення, концентричні кола світла, різні розчини, багатогранники пилку, неспівпадання країв листків, пелюсток, виростів, клітинних оболонок, проникнення, комплементарність, крутяться спіралі, мінливість, просто хаос мерехтіння форм, розсипається від центру до країв, зноситься до середини, громадиться на межах, стікає зверху вниз, викидається догори, нерівномірно розділяється, разюча різність швидкостей, незнищенність траєкторій;

легені спорожніли так, що вода ввірвалася б у них, якби лиш трохи не втримати губи стиснутими, Северин почував себе дуже живим, він розумів усім тілом, що існує — мак симально радісне, важливе і мудре, він перестав рухатися — і відразу ж його понесло догори, води над ним ставало все менше, назустріч пливла жовта пляма, Северин надто швидко проминув її і через силу повернув лице вниз; то Птаха протискалася до дна, вона була ціла, погляд не роз кладав її на ультраструктури таємної топографії;

зворотний бік поверхні, потім навпіл — вже над, ще під водою, відразу над полем озера, вода все нижче, встанов люються межі берегів;

згори було видно все навколо озера — на самому березі, розділеному перпендикулярними до країв води лініями викладеного каміння, висіяних рослин, ровів, тріщин, стін або просто проведеними по піску, сходилися найрізноманіт ніші ландшафти (гори, фраґменти міст, ліси, пустища, ботанічні сади, канали), які тяглися вузькими смугами далеко від озера, як промені, не зважаючи один на одного, на кожнім відтинку берега діялося щось інше, сусідства часом були неймовірні, заборонені, неправдоподібні, але озерам властиво поєднувати все зі всім, все від усього віддаляючи;

Северин бачив себе на кожній ділянці, він водив горами різних людей, їхні інтереси ставали його новим ремеслом, їхні потреби — його потребами, їхня мета — його метою; чітко періодизуючи життя, він ночував на снігу, в чужих ліжках, у норах, косив сіно, фотографував рослини, рахував звірів, чекав у передгірських містечках жінок, зносив із гір позбиране сміття, варив ґлінтвейн, вистелював черевики мохом, готував зрізи і мікроскопічні препарати, долітав на дельтаплані до неприступних скель, придумував і складав альпінарії і кам’яні сади, замерзав і відмерзав, не пам’ятаючи, де пив, забиваючи пам’ять, падав у холодні ріки, перепливав озера, ловив руками змій і відлежувався після зміїних укусів, збирав гербарії, сушив коріння, листя, винаходив чаї, які означували місця, вилазив виноградом на балкони, вилазив на скелі, не користуючись жодним обладнанням, не дбав про самовираження і самореалізацію, пересідав із поїздів на поїзди, шукав мінеральні джерела, капища, рослини, галюциногенні гриби, відводив із гір до міста божевільних дослідників, котрі не знали дозування, задихався від болю в голові, місяцями вмирав і оживав у лікарнях, розглядав ультраструктури, без змоги встати з ліжка, раптово присідав, збитий несподіваними навалами ультраструктур, втра тивши надовго орієнтацію і блукаючи насліпо, вивчав рослини і їхні місця, жив у паралельному світі ультра структур, не гублячись, і, незважаючи на незрячість, збирав ягоди у гомеопатичних дозах, просякав димом, запахами трав, потоків, кори, великих кудлатих псів, падав у прірву, коли від нападу ультраструктур скеля перетворювалася на побільшені ландшафти, за які насправді рукою не втри матися, годував птахів і

звірів, розказував жінкам про ультраструктури, про дивовижні зовсім інші світи, які поруч, робив із ними так, як навчився у рослин, залишався сам, коли ті не витримували життя поруч з хворобою, вирощував цикламен і крав іриси, купував у букіністів мапи гір, пере ховувався у цитаделях, курив безліч сиґарет, кожна була якась інша, кожен раз він був іншим, в іншому місці, знаючи інше і люблячи інших, медитуючи на воду, вогонь, каміння, хмари, інше пам’ятаючи, він збирав горіхи, вводив у вену анальгетики, палив під печами, переважно мовчав, відпро ваджував Млинарських до мосту, найкраще визначав рос лини, найкраще знав гори;

Северин відчував, що швидкість дуже велика, він не міг вже розрізнити лиць, потім — рук, потім — фігур, до озера збігалися дахи, шпилі, мости, кладки, мансарди, веранди, ґалереї, ґанки, балкони, комини, дерева, виноградники, скелі, зруби, річні острівки, бастіони і форти цитаделі, сади, городи, ожинові нетрі, сходи, каплиці, скелі, пустища і смітники, колії; все це зі всіх боків закінчувалося горами, безконечними переходами гір у гори, було спокійне від такої краси; з більшої висоти сукупність усіх ландшафтів виглядала як цитологічна мікрофотографія, як топографічна мапа, як томограма мозку, все це нагромадження розумілося формою, котра вміщує озеро, пляму, котра лучить тривання…

…

…

…Северин відкрив очі і подивився на годинник: минуло двадцять хвилин, Птаха ще медитувала. Він забрав сиґарети, погасив піч, потім підпалив запальничкою томограму і вкинув її до печі, полив араукарію молоком, призначеним для кави, випив схололу каву й одягнув дуже великий і тяжкий плащ, пошитий з пледів, вийняв сиґарету з пуделка і поклав її окремо в бічну кишеню.

Він хотів покликати Птаху, але вирішив, що не варто перебивати. Але вже не відніс на місце її светрів, а кинув коло неї на підлогу. Він поспішав, щоб добігти до нічного поїзда в гори. Птаха отот побачить, куди йти, якщо захоче.

Северин вирішив припалити ґалуаз аж на мості. Смак кави за той час ще не мине.